

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Турбар Т. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0931-1947-1074
tatyana.turbar@gmail.com*

Зубцова Ю. Є.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-2366-796X
zubtsova22@gmail.com*

Денисова К. В.

*студентка II курсу магістратури
факультету соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0002-9251-3390
dkv.x1598@gmail.com*

Ключові слова: *творче мислення, молодший шкільний вік, початкова освіта, Нова українська школа, ігрові методи навчання.*

У статті представлено результати аналізу процесу розвитку творчого мислення молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі засобами ігрових методів навчання. Визначено роль початкової освіти у розвитку творчих здібностей учнів, а саме у розвитку творчого потенціалу, прагнення до самостійної пізнавальної активності, уміння висувати гіпотези та розв'язувати проблемні завдання. Обґрунтовано актуальність використання ігрових методів навчання в освітньому процесі початкової школи. Доведено, що впровадження ігрових методів навчання сприяє досягненню дидактичних цілей, визначених Концепцією Нової української школи, а саме: задоволення потреб та інтересів школярів, розвиток у них творчого мислення, активності та самостійності у навчанні. На основі проведеного аналізу наукової літератури з проблеми розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках мовно-літературної освітньої галузі визначено, що одними з найбільш ефективних методів навчання є саме ігрові, оскільки вони сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, створюють умови для розвитку творчого мислення, посилюють інтерес до навчання, формують у вихованців компетенції щодо застосування креативного підходу до опрацювання навчальної інформації, уміння знаходити нестандартні рішення для вирішення навчальних завдань. У результаті дослідження встановлено, що планомірне та систематичне застосування ігрових методів навчання на

уроках мовно-літературної освітньої галузі сприяє розвитку творчого мислення, фантазії, продукує бажання та вміння безперервно вчити та покращувати мовленнєву культуру. Доведено, що ігрові методи навчання є ефективними та продуктивними засобами розвитку творчого мислення школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING OF JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN LANGUAGE AND LITERATURE EDUCATION USING GAME METHODS OF LEARNING

Turbar T. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0931-1947-1074
tatyana.turbar@gmail.com*

Zubtsova Yu. Ye.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2366-796X
zubtsova22@gmail.com*

Denysova K. V.

*2-st year Master's Student
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0002-9251-3390
dkv.x1598@gmail.com*

Key words: *creative thinking, primary school age, primary education, new Ukrainian school, game methods of learning.*

The article presents the results of the analysis of the process of development of creative thinking of junior high school students in the lessons of the linguistic and literary field of education by means of game methods of learning. The role of primary education in the development of students' creative abilities is determined, namely in the development of creative potential, the desire for independent cognitive activity, the ability to put forward hypotheses and solve problematic tasks. The relevance of using game methods of learning in the educational process of primary school is substantiated. It has been proven that the introduction of game teaching methods contributes to the achievement of didactic goals defined by the Concept of the New Ukrainian School, namely, meeting the needs and interests of schoolchildren, developing their creative thinking, activity and independence in learning. Based on the analysis of the scientific literature on the problem of the development of creative abilities of primary school students in language and literature education, it was determined that games are one of the most effective teaching methods, since they contribute to the activation of students' cognitive activity, create conditions

for the development of creative thinking, increase interest in learning, form pupils' competencies in applying a creative approach to processing educational information, the ability to find non-standard solutions for solving educational tasks. As a result of the research, it was established that the planned and systematic application of game methods of learning in language and literature education classes promotes the development of creative thinking, imagination, produces the desire and ability to continuously learn and improve speech culture. Therefore, game-based learning methods are effective and productive means of developing the creative thinking of schoolchildren in the lessons of the language and literature field of education.

Постановка проблеми. Освітні зміни, пов'язані з інтеграцією України до європейського освітнього простору, істотно впливають на стратегію і тактику розвитку освітньої системи. Насамперед, це пов'язано з потребою у формуванні у здобувачів освіти вмінь та навичок творчого мислення, оскільки воно спрямоване на формування інноваційних концепцій, наслідком яких стає виховання особистості з відповідним типом світогляду.

Особливе місце у реалізації цього завдання відводиться початковій школі, завдання якої полягає у розвитку кожної дитини як неповторної, унікальної, усебічно розвиненої особистості. З огляду на це, великого значення набувають формування в учнів творчого потенціалу, прагнення до самостійної пізнавальної активності, уміння висувати гіпотези та розв'язувати проблемні завдання. Результативність навчання різко зростає за умови, коли педагог не просто викладає готові знання, а й управляє процесом їх відкриття та опанування, формуючи у школярів необхідні для цього навички розумової діяльності, навчаючи їх самостійно розширювати та оновлювати власні знання. Саме тому педагоги у сучасних умовах задля реалізації даного підходу повинні володіти здатністю до творчого мислення та впровадження в освітній процес інноваційних (безпосередньо ігрових) методів навчання, мати здатність самостійно примати нетрадиційні рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що сутність творчого мислення як психологічного феномену досліджували І. Бех, Л. Виготський, Дж. Гілфорд, О. Губенко, В. Давидов, Т. Ембайл, Т. Кудрявцев, О. Лук, А. Маслоу, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Шадриков, Л. Ярошук та ін. Вивченням особливостей розвитку творчого мислення дітей початкових класів займалися такі педагоги та науковці, як: Д. Богоявленська, Л. Божович, Л. Виготський, О. Леонтьєв, Н. Менчинська, В. Моляко, О. Потєбня, Д. Треффінджер, К. Урбан, І. Якиманська.

Особливості використання ігор на уроках мовно-літературної галузі у початковій школі

вивчали та опрацьовували В. Барановська, І. Галаган, Д. Дьбюї, С. Колесніков, М. Левшин, Г. Ломаковська, Л. Лук, О. Мороз, Н. Олефиренко, І. Онищенко, Ю. Первін, Л. Петухова, А. Семенов, О. Співаковський, Б. Хантер, В. Шевченко, П. Якобсон та ін.

Мета статті полягає у проведенні теоретичного аналізу процесу розвитку творчого мислення молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі засобами ігрових методів навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Концепції освітньої реформи «Нова українська школа» зазначено, що «місія Нової української школи – сприяти розкриттю можливостей та розвитку здібностей, обдарованості й відкриття потенціалу кожного школяра на основі педагогіки партнерства (учитель – учні – батьки)» [2, с. 4]. Упровадження ігрових методів допомагає досягти навчальних цілей Нової української школи, задовольнити потреби та інтереси школярів, сприяє розвитку в них творчого мислення, активності та самостійності у навчанні.

Поняття «мислення» у філософії розглядається як «активний процес відображення навколишньої дійсності в абстракціях – поняттях, судженнях, теоріях тощо, пов'язаних із рішенням тих або інших завдань пізнавального характеру» [17, с. 23]. У філософії «мислення» постає активним процесом відбиття через абстрагування природи речей і процесу дійсності. Напрями філософії показують, що метою мислення є створення нових цінностей, зокрема матеріальних і духовних. Важливо також наголосити, що мислення має асоціацію з інновацією та сучасністю [14].

У педагогічній літературі це поняття розглядається науковцями (О. Биков, Б. Бім-Бад, С. Гончаренко, В. Міжеріков, Л. Олексієнко, А. Прохоров та ін.) як вища форма планомірного й узагальненого пізнання індивідом значимих зв'язків і відношень між предметами та явищами, а також формування інноваційних концепцій [12]. С. Гончаренко підкреслює, що мислення є відображенням у свідомості вищих форм дійс-

ності, ідеальна праця, наслідком якої є правильна істинність [7, с. 184].

У Сучасному психологічному словнику поняття «мислення» трактується як один із вищих проявів розуму, процес індивідуальної пізнавальної діяльності, що характеризується узагальненням і опосередкуванням відображення дійсності; являє собою аналіз, синтез, систематизування умов і побажань щодо вирішення певного завдання [22, с. 220].

За твердженням Д. Богоявленської, процес мислення є складним феноменом, що виникає з різних соціальних, психологічних і психофізіологічних передумов. Це умови для особистісного самопізнання та саморозвитку [5].

Значимими в контексті нашого дослідження є твердження І. Беха про те, що результатом мислення є аналітико-синтетична діяльність, яка забезпечує працю обох сигнальних функцій за основної ролі другої сигнальної системи. Коли людина вирішує завдання для розвитку розумових здібностей, у корі головного мозку здійснюється процес обертання систем тривалих нервових вузлів [1].

Із думкою науковця погоджуються М. Фіцула і М. Євтух, які у своїх наукових працях відстоюють твердження про те, що мислення є посередником і загальним відображенням зв'язку між природою дійсності та загальною спрямованістю конкретних ситуацій. У мисленні встановлюється зв'язок між умовами діяльності та її цілями, а знання переносяться з однієї ситуації в іншу, перетворюючи ситуацію на відповідне узагальнення. М. Євтух доводить, що розвиток мислення формує внутрішні обставини для опанування фактичних знань і навичок, виховання інтелектуального і творчого потенціалу [9].

Н. Будій акцентує особливу увагу на тому, що мислення відіграє вагомий роль у системі психічних, когнітивних та соціальних процесів. На думку автора, воно відображає об'єктивну реальність, що є вищим ступенем людського пізнання [6, с. 45].

Отже, мислення – це вищий, найбільш узагальнений і проміжний процес відображення дійсності у свідомості людини, який утворює взаємозв'язки і відношення між об'єктами пізнання, розкриває їхні ознаки та сутність.

Питання розвитку творчого мислення є одним із найактуальніших у сучасній психології та педагогіці. Це продиктовано розвитком людства, а саме рівнем освіти та культури, орієнтацією на розвиток творчого потенціалу особистості для розвитку творчих здібностей, що в кінцевому підсумку має забезпечити успішність професійної діяльності та саморозвитку в майбутньому. Ми вважаємо, що основними змістовими характерис-

тиками поняття «творче мислення» є неповторність та унікальність, уміння знаходити креативні рішення проблемних ситуацій.

Природу творчого мислення, на думку науковця Дж. Гілфорда, можна розкрити за певними особливостями: самобутність і винахідливість у враженні думки, бажання до нових знань і вмінь під час вирішення завдань (проблемних питань), здатність помічати цей феномен (можливість використання) з іншого боку та генерацій ідей в умовах невизначеності (без передумов формування нових замислів). Завдяки цій своєрідності застосовується прогностична та перетворююча функції когнітивної сфери розвитку, а творчість особистості відбувається в різних діапазонах її фахових і нефахових інтересів [24, с. 7].

В. Сухомлинський стверджував, що творче мислення є універсальною пізнавальною здатністю людської діяльності, передбачає чутливість до проблем та самостійність дій у складних ситуаціях. Педагог визначає цей процес як складову частину загальної інтелектуальної обдарованості, якість, що не зводиться до інтелекту, здатність по-новому вирішувати завдання та проблеми, створювати новизну. Саме цей пізнавальний процес дає можливість людині вирішувати певні питання, які не можуть бути вирішені за допомогою вже відомих людству методів [3].

Творче мислення, за твердженням О. Тягло, є розумовою діяльністю, спрямованою на вияв і коригування помилок, точність висловлювань, аргументування поглядів. Це специфічний тип рефлексії, який базується на базовій логіці та знаннях конкретної науки [19, с. 8].

Сьогодні українська спільнота має на меті виховати особистість, яка вміє мислити творчо, самостійно приймати рішення, активно брати участь у суспільному житті та вирішувати складні проблемні питання. Саме початкова школа має вагомий значення для розвитку творчого мислення молодого покоління.

Особливість розвитку творчого мислення учнів у початковій школі полягає у потребі поєднати закономірності та характеристики творчого процесу з віковими особливостями дітей, своєрідністю організації пізнавальної діяльності відповідно до Концепції НУШ із дотриманням дидактичних вимог, потребою забезпечити наступність у загальному саморозвитку вихованця на рівні здобувача початкової освіти [11, с. 436]. А вже молодший шкільний вік є значимим етапом у розвитку творчого мислення школярів.

Варто зазначити, що важливим чинником взаємопов'язаної структури процесу розвитку творчого мислення, особливо у молодших школярів, є зовнішні та внутрішні умови розвитку творчості. Зовнішні умови повинні включати сприяння пси-

хологічній безпеці та свободі прояву особистих відчуттів і хвилювань, а внутрішні – відкритість школяра, внутрішнє оцінювання своєї творчої ініціативи, бажання легко виконувати дії з образами та термінами.

Н. Медведєва наголошує на тому, що творчість може бути як первинною, так і вторинною. Первинна творчість пробуджується з особистісних характеристик і виявляється під час виконання повсякденних завдань. Вона характеризується спонтанністю і не потребує активних когнітивних чи творчих старань. Вторинна творчість виникає унаслідок природного таланту або особистісних задатків, і потрібні величезні зусилля, ентузіазм і творча уява, щоб підняти вроджений талант на вищий рівень [15].

Творче мислення може спиратися на загальний обсяг знань, які учні отримують із різних навчальних предметів. Так, К. Ушинський наголошував на вагомій і фундаментальній ролі знань у розвитку творчого мислення, стверджував, що «розум є не що інше, як добре організована сукупність знань, яка дає початок етапам розвитку у людини творчого мислення» [20, с. 324].

Формування творчого мислення молодших школярів відбувається в освітньому процесі. Саме тому до освітнього процесу мають бути інтегровані ігрові технології навчання [18], адже діти молодшого шкільного віку ефективно і надійно засвоюють освітню інформацію саме через ігрові ситуації та в процесі самої гри.

Феномен гри, її особливості та значення на різних етапах розвитку науки і суспільства викликав інтерес широкого кола науковців. У своїх роботах А. Макаренко та В. Сухомлинський приділяли значну увагу оцінці ігрової діяльності та визначали її роль у педагогіці. Психолого-педагогічні аспекти ігрової активності представлені в наукових розробках Т. Байбари, Н. Бібік, О. Біди, С. Бондар, М. Вашуленка, І. Гудзик та ін. Дослідники доводять, що ігрові технології включають використання діяльнісного підходу, який спрямований забезпечення досягнення дидактичних цілей з урахуванням сучасних вимог [16].

Важливість реалізації ігрових методів навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі підтверджується тим, що гра є специфічною формою пізнавальної діяльності особистості, завдяки якій школяр навчається і набуває умінь та навичок [6].

Згідно з Державним стандартом початкової освіти, сучасні ігрові методики є найбільш ефективними для вдосконалення навчального процесу в сучасних умовах [8].

Для учнів початкових класів ігри є найбільш природним і захоплюючим видом діяльності. Саме у грі починається природня комунікація

школяра з учнівською спільнотою, відбувається належний контакт між педагогом та учнями. Під час ігор у вихованців формується звичка концентрації уваги, вдумливої праці, виробляється самостійність до навчання, відбувається розвиток уваги, пам'яті, підвищується рівень мотивації до навчання.

Із метою задоволення вродженої потреби в пізнанні дитина під час гри реалізує у своїй уяві все те, чого вона не може отримати у реальному житті, досліджує нові явища дійсності, фіксує предмети у своїй пам'яті, розширює просторові уявлення, намагається орієнтуватися в різних обставинах, розвиває уяву тощо.

Оволодіння знаннями з рідної мови для кожної людини є запорукою успіху, є способом пізнавальної активності. Тракувати мовні ігри можна як різновид ігрових вправ, спрямованих на формування фонологічних, словникових та граматичних навичок і практикування у використанні мовної компетенції на підготовчих, передкомунікативних етапах опанування мови [13].

Вагоме значення під час вивчення рідної мови мають лінгвістичні ігрові технології. Це своєрідний тип дидактичних розробок, спрямований на посилення ступеня пізнавального інтересу школярів, розвиток прояву ініціативності та підвищення допитливості у вивченні інформації [10].

Використовуючи систематично ігрові елементи на уроках, у дітей формуються стриманість, завзятість, відповідальне ставлення до оточуючих і до себе, цікавість, посилення навчального інтересу. Розвиваються навички самостійного здобуття знань і реалізації їх у практичній діяльності. На уроці створюється позитивна морально-психологічна атмосфера, підвищується ступінь розвитку комунікативних умінь дітей, виробляється навичка спостереження за довкіллям. Дуже часто під час підготовки до ігрової діяльності школярі приєднуються до різноманітних додаткових пізнавальних справ. Ігрові технології застосовуються для роздуму над проблемним комплексним завданням і опанування вивченої інформації, узагальнення пройденого матеріалу, розвитку творчих задатків, формування загальнонавчальної компетенції [23].

Ігри можна проводити на будь-якому етапі навчального заняття. На початку уроку відбувається активізація навчально-пізнавальної діяльності школярів; під час вивчення нового матеріалу гра сприяє кращому засвоєнню теми, може мати пошуковий зміст; на завершальному етапі допомагає підводити підсумки, висувати гіпотези та судження, учить застосувати сформовані компетентності для вирішення нових завдань [21].

Під час вивчення української мови та читання доречно впроваджувати ігрові технології в таких видах мовленнєвої діяльності, як: вивчення

віршів, переказ розповідей, казок, оповідань, легенд, міфів; проведення інсценування та драматизації казок і байок; сторітелінг; заучування скоромовок тощо.

Ігрові вправи сприяють розвитку в учнів концентрації уваги, спостережливості, пам'яті, є дієвим способом формування зв'язного мовлення, поповнення активного і пасивного словникового запасу, розвитку довільної вербальної пам'яті.

Висновки. Таким чином, на основі проведеного аналізу наукової літератури з проблеми розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках мовно-літературної освітньої галузі можемо стверджувати, що одними з найбільш ефективних є саме ігрові методи навчання, оскільки вони сприяють активізації пізнавальної

діяльності учнів, створюють умови для розвитку творчого мислення, посилюють інтерес до навчання, формують у вихованців компетенції щодо застосування креативного підходу до опрацювання навчальної інформації, уміння знаходити нестандартні рішення для вирішення навчальних завдань. У результаті дослідження встановлено, що планомірне та систематичне застосування ігрових методів навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі сприяє розвитку творчого мислення, фантазії, продукує бажання та вміння безперервно вчити та покращувати мовленнєву культуру, отже, ігрові методи навчання є ефективними та продуктивними засобами розвитку творчого мислення школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Бібік Н.М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Бондаренко Г.В. Формування творчої особистості школяра. З педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. *Початкова школа*. 2013. № 38–39. С. 17–24.
4. Будій Н.Д. Психолого-педагогічна підтримка креативності учнів на уроках української мови у ході виконання творчих завдань. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 1. С. 46–49.
5. Виховуємо у праці : методичний посібник / за заг. ред. Л.А. Гуцан, О.Л. Морін, З.В. Охріменко. Київ : Інститут проблем виховання, 2019. 92 с.
6. Войтенко С.І., Декунова З.В., Лавська А.М., Ягупа І.Д. Нова українська школа: навчання через гру. *LEGO-технологія в освітньому процесі* : методичний посібник. Суми : НВВ КЗ СОППО, 2019. 112 с.
7. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник : довідник. Київ : Либідь, 1997. 366 с.
8. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>.
9. Євтух М.Б. Педагогічна психологія : підручник. Київ : Кондор, 2015. 420 с.
10. Заярна Л.І. Активізація діяльності молодших школярів у процесі оволодіння знаннями через гру. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 2. С. 221–228.
11. Киштимова І.М. Креативність: зміст, розвиток, діагностика : науковий посібник. Київ : Арком, 2002. 529 с.
12. Ковальова В.І. Творча майстерня. Становлення та розвиток творчої особистості молодшого школяра : навчальний посібник. Харків : Основа, 2010. 191 с.
13. Лахай С.В. Дидактична гра як засіб розвитку логічної пам'яті молодших школярів на уроках рідної мови. *Початкове навчання та виховання*. 2013. № 11. С. 2–7.
14. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2000. 256 с.
15. Медведєва Н.О. Виявлення творчого потенціалу. Стратегії реалізації задуму. *Психолог*. 2006. № 40. С. 12–15.
16. Пометун О.І., Сущенко І.М. Путівник із розвитку критичного мислення в учнів початкової школи : методичний посібник для вчителів. Київ : Освіта, 2018. 96 с.
17. Словник-довідник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» / уклад. Н.В. Козирєва. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2018. 69 с.
18. Станіславська Г.П. Розвиток творчих здібностей школярів : навчальна книга. Тернопіль : Богдан, 2007. 64 с.
19. Тягло О.О. Критичне мислення – освітня інновація доби демократично орієнтованих трансформацій суспільства. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2006. № 28. С. 7–10.
20. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: вибрані педагогічні твори. Київ : Радянська школа, 1983. 471 с.

21. Чиженко Т.В. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів. *Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної вебконференції, м. Херсон, 15–16 травня 2013 р. Херсон : Освіта, 2013. С. 265–270.
22. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
23. Шевельова В.В. Методика організації ігрової діяльності в початкових класах. *Початкове навчання та виховання*. 2016. № 4/5. С. 6–9.
24. Guilford J.P. Intellectual factors in productive thinking. *Productive thinking in education. The National Education Association*. 1968. № 5. P. 5–21.

REFERENCES

1. Bekh I.D. (1998) *Osobystisno zorientovane vykhovannia* [Personal oriented education]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Bibyk N.M. (2018) *Nova ukrainska shkola : poradnyk dlia vchytelia* [New Ukrainian school: a teacher's guide]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Bondarenko H.V. (2013) *Formuvannia tvorchoi osobystosti shkoliara. Z pedahohichnoi spadshchyny V. O. Sukhomlynskoho* [Formation of the creative personality of the schoolboy. From the pedagogical legacy of V.O. Sukhomlynskyi]. *Elementary School*. № 38–39. P. 17–24.
4. Budiy N.D. (2014) *Psykholoho-pedahohichna pidtrymka kreatyvnosti uchniv na urokakh ukrainskoi movy u khodi vykonannia tvorchykh zavdan* [Psychological and pedagogical support of students' creativity in Ukrainian language lessons during the performance of creative tasks]. *Education and development of a gifted personality*. № 1. P. 46–49.
5. Hutsan L.A., Morin O.L. & Okhrimenko Z.V. (Eds.) (2019) *Vykhovuemo u pratsi : metodychnyi posibnyk* [We educate at work: methodical guide]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Voitenko S.I., Dekunova Z.V., Lavska A.M., Yahupa I.D. (2019) *Nova ukrainska shkola : navchannia cherez hru. LEGO-tekhnolohiia v osvithomu protsesi* [New Ukrainian school: learning through play. LEGO technology in the educational process]. Sumy [in Ukrainian].
7. Honcharenko S.U. (1997) *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk : dovidnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary: reference book]. Kyiv [in Ukrainian].
8. *Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity* [State standard of primary education]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>.
9. Ievtukh M.B. (2015) *Pedahohichna psykholohiia* [Pedagogical psychology]. Kyiv [in Ukrainian].
10. Zaiarna L.I. (2014) *Aktyvizatsiia diialnosti molodshykh shkoliariv u protsesi ovolodinnia znanniamy cherez hru* [Activation of the activities of younger schoolchildren in the process of mastering knowledge through the game]. *Tavriyskyi herald of education*. № 2. P. 221–228.
11. Kyshtymova I.M. (2002) *Kreatyvnist: zmist, rozvytok, diahnozyka* [Creativity: content, development, diagnosis]. Kyiv [in Ukrainian].
12. Kovalova V.I. (2010) *Tvorcha maisternia. Stanovlennia ta rozvytok tvorchoi osobystosti molodshoho shkoliara* [Creative workshop. The formation and development of the creative personality of a junior high school student]. Kharkiv [in Ukrainian].
13. Lakhai S.V. (2013) *Dydaktychna hra yak zasib rozvytku lohichnoi pamiaty molodshykh shkoliariv na urokakh ridnoi movy* [Didactic game as a means of developing logical memory of younger schoolchildren in native language lessons]. *Primary education and upbringing*. № 11. P. 2–7.
14. Maksimenko S.D. (2000) *Zahalna psykholohiia* [General psychology]. Kyiv [in Ukrainian].
15. Medvedeva N.O. (2006) *Vyivlennia tvorchoho potentsialu. Stratehii realizatsii zadumu*. [Identification of creative potential. Strategies for the implementation of the plan]. *Psychologist*. № 40. P. 12–15.
16. Pometun O.I., Sushchenko I.M. (2018) *Putivnyk z rozvytku krytychnoho myslennia v uchniv pochatkovoï shkoly* [Guide to the development of critical thinking in primary school students]. Kyiv [in Ukrainian].
17. Kozyrev N.V. (comp.) (2018) *Clovnyk-dovidnyk dlia pidhotovky do praktychnykh zaniat ta samostiinoi roboty z navchalnoi dystsypliny «Filosofii»* [Dictionary-reference for preparation for practical classes and independent work in the educational discipline «Philosophy»]. Kharkiv [in Ukrainian].
18. Stanislavska G.P. (2007) *Rozvytok tvorchykh zdibnostei shkoliariv: navchalna knyha*. [Development of creative abilities of schoolchildren: educational book]. Ternopil. [in Ukrainian].
19. Tyaglo O.O. (2006) *Krytychne myslennia – osvithnia innovatsiia doby demokratychno oriientovanykh transformatsii suspilstva* [Critical thinking is an educational innovation of the age of democratically oriented transformations of society]. *Bulletin of school exchange programs*. № 28. P. 7–10.

20. Ushinsky K.D. (1983) Liudyna yak predmet vykhovannia. Sproba pedahohichnoi antropologii : vybrani pedahohichni tvory [Person as a subject of education. An attempt at educational anthropology: selected pedagogical]. Kyiv [in Ukrainian].
21. Chizhenko T.V. (2013) Rozvytok tvorchykh zdibnosti uchniv pochatkovykh klasiv [Development of creative abilities of students of cob classes]. *Psychological-pedagogical aspects of the activity of the teacher: history, theory, practice: collection of materials from the international scientific and practical web conference* (Kherson, May 15–16, 2013). P. 265–270.
22. Shapar V.B. (2007) Suchasnyi tлумachnyi psykhologichnyi slovnyk [Such a psychological dictionary]. Kharkiv [in Ukrainian].
23. Shevelyova V.V. (2016) Metodyka orhanizatsii ihrovoi diialnosti v pochatkovykh klasakh [The method of organizing game activities in primary classes]. *Primary education and upbringing*. № 4–5. P. 6–9.
24. Guilford J.P. (1968) Intellectual factors in productive thinking. Productive thinking in education. *The National Education Association*. № 5. P. 5–21.